

УДК 929Ашик:904:930.25

DOI: 10.26565/2227-6505-2019-29-08

**НОВІ АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ДО БІОГРАФІЇ
ШУКАЧА АНТИЧНИХ АРТЕФАКТІВ А. Б. АШИКА**

Г. С. Левченко

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
levchenkoukrlav@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-4477-6364>

У статті висвітлено роль та значення формулярного списку, як важливого історичного джерела у вивченні біографії та інтелектуальної спадщини знаного шукача та зберігача античних артефактів на теренах Північного Причорномор'я у другій чверті ХІХ ст. – Антона Балтазаровича Ашика (1892–1854). У Російській імперії формулярні (послужні) списки були основною формою обліку чиновників та надавали інформацію про основні віхи їх біографії та досягнення у сферах зайнятості. Завдяки віднайденому документу вдалося підтвердити, що А. Б. Ашик, будучи чиновником на державній службі, захопився пошуком археологічних знахідок на теренах Північного Причорномор'я та залишив значний внесок у розвиток світової археології у ХІХ ст., коли відбувався процес інституціоналізації археології як науки. Метою даної публікації є висвітлення інформаційного потенціалу документу, віднайденого в Державному архіві Одеської області, який дає змогу розширити інформаційне поле стосовно фактів життєдіяльності А. Б. Ашика. У результаті використання історико-порівняльного методу вдалося доповнити деякі прогалини його біографії, з'ясувати окремі моменти щодо його родини, дізнатися про платню чиновників у залежності від їх посади та встановити окремі моменти щодо матеріальних заохочень та винагород чиновників за їх пошукову та видавничо-наукову діяльність у період становлення археології як науки впродовж першої половини ХІХ століття. Також було з'ясоване питання щодо встановлених пільг, якими могли користуватися його діти при вступі до навчальних закладів (навіть у разі смерті батька). Завдяки віднайденим архівним джерелам стало можливим доповнити біографію відомого в ХІХ ст. діяча, а нові факти біографії А. Б. Ашика відкривають поле для проведення нових історичних досліджень та написанню синтетичного наукового нарису.

Ключові слова: А. Б. Ашик, біографія, архівні документи, античність, археологія, нагороди.

В статье освещена роль и значение формулярного списка, как важного исторического источника в изучении биографии и интеллектуального наследия известного искателя и хранителя древних артефактов на территории Северного Причерноморья во второй четверти ХІХ в. – Антона Балтазаровича Ашика (1892–1854). В Российской империи формулярные (послужные) списки были основной формой учета чиновников и предоставляли информацию об основных вехах их биографии и достижениях в сферах занятости. Благодаря найденному документу удалось подтвердить, что А. Б. Ашик, будучи чиновником на государственной службе, увлекся поиском археологических находок на территории Северного Причерноморья и оставил значительный вклад в развитие мировой археологии в ХІХ в., когда происходил процесс институционализации археологии как науки. Целью данной публикации является освещение информационного потенциала документа, найденного в Государственном архиве Одесской области, который позволяет расширить информационное поле о фактах жизнедеятельности А. Б. Ашика. В результате использования историко-сравнительного метода удалось дополнить некоторые пробелы его биографии, выяснить отдельные моменты относительно его семьи, узнать о плате

чиновников в зависимости от их должности и установит отдельные моменты относительно материальных поощрений и вознаграждений чиновников за их поисковую и издательско-научную деятельность в период становления археологии как науки в течение первой половины XIX века. Также было выяснено вопрос относительно установленных льгот, которыми могли пользоваться его дети при поступлении в учебные заведения (даже в случае смерти отца). Благодаря найденным архивным источникам стало возможным дополнить биографию известного в XIX в. деятеля, а новые факты биографии А. Б. Ашика открывают поле для проведения новых исторических исследований и написанию синтетического научного очерка.

Ключевые слова: А. Б. Ашик, биография, архивные документы, античность, археология, награды.

The article highlights the role and significance of the form list as an important historical source in the study of the biography and intellectual heritage of the famous seeker and keeper of ancient artifacts in the Northern Black Sea region in the second quarter of the nineteenth century – Anton Ashik (1892–1854). In the Russian Empire, form lists were the main form of accounting for officials and provided information on the major milestones of their biographies and achievements in employment. Thanks to the document found, it was possible to confirm that A. Ashik, being an official in the civil service, became interested in the search for archeological finds in the Northern Black Sea and left a significant contribution to the development of world archeology in the XIXth century, when the process of institutionalization of archeology took place. The purpose of this publication is to highlight the information potential of a document found in the State Archives of the Odesa region, which allows to expand the information field on the facts of the life of A. Ashik. Using the historical comparative method, he was able to supplement some of the gaps in his biography, to find out some points about his family, to find out about the salaries of officials depending on their position, and to establish some moments about the material incentives and rewards of officials for their search and publishing activities. during the formation of archeology as a science during the first half of the XIXth century. The issue of established benefits that his children could enjoy when entering school (even in the case of his father's death) was also clarified. Thanks to archival sources, it became possible to supplement the biography of the famous in the XIXth century and the new facts of A. Ashik's biography open the field for new historical research and the writing of a synthetic scientific essay.

Keywords: A.B. Ashik, biography, archival documents, antiquity, archeology, awards.

У цьому році виповнилися сто шістдесят п'яті роковини зі смерті знаного шукача та зберігача античних артефактів Антона Балтазаровича Ашика (1892–1854), який, перебуваючи чиновником на державній службі, поринув у світ пошуку залишків матеріальної культури на теренах Північного Причорномор'я та залишив значний внесок у розвиток світової археології у другій чверті XIX ст. Саме на цей час припадає початок процесу інституціоналізації археології як науки, коли на результати археологів почали звертати увагу не тільки представники прогресивної громадськості, а й уряду. Куль-Обські знахідки А. Б. Ашика викликали сенсацію та інтерес у влади й дали зрозуміти, що Північне Причорномор'я, принаймні в деякому відношенні, може слугувати важливим джерелом для поповнення колекцій рідкісними стародавніми речами. Уряд, зацікавившись насамперед цими можливостями, став щедріше фінансувати археологічні дослідження.

Про діяльність А. Б. Ашика у царині пошуку старожитностей є відомості в енциклопедичних словниках [1, 5–9, 13, 14], а також у дослідженнях істориків [10–12, 16, 18]. На жаль, у жодній із цих праць немає посилань на архівні матеріали щодо його біографії та пошукової діяльності.

Нами виявлено в Державному архіві Одеської області в фонді «Одесский институт Императора Николая I» справу вихованки цього закладу доньки А. Б. Ашика – Варвари

Антонівни [19]. У цій справі, що містить 43 аркуші, вміщена копія формулярного списку її батька на 30 аркушах – від 4 до 33 сторінки.

Формулярний (послужний) список належав до облікової документації державного апарату Російської імперії, що еволюціонувала від чиновницьких «сказок» середини XVIII ст. до формулярних списків XIX ст., у яких поступово збільшувалася інформаційна складова про фактичну службову діяльність чиновника. У Російській імперії формулярні (послужні) списки були основною формою обліку чиновників та надавали інформацію про основні віхи їх біографії.

Формулярний список А. Б. Ашика заповнений на бланку, що включав п'ятнадцять граф: 1) чин, ім'я, по батькові, прізвище, посада, кількість років від народження, віросповідання, відзнаки та розмір утримання; 2) з якого звання походить (станове походження); 3–6) чи є масток (окремо враховувався родовий та набутий масток у нього самого, у батьків або дружини); 7) де отримав виховання і чи закінчив у навчальному закладі повний курс наук, коли вступив на службу, які були чини, на яких був посадах і де служив; чи не було яких особливих по службі діянь або відмінностей; чи не був особливо, окрім чинів, чимось нагороджений, та в який час; крім того, якщо, знаходячись під судом або слідством був виправданий і визнаний невинним: то коли і за що саме був відданий під суд і чим справа закінчилася; 8) роки; 9) місяці та числа; 10) чи був в походах проти ворога та в самих битвах, і коли саме; 11) чи був у штрафах, під слідством і судом; коли і за що саме відданий суду; коли і чим справа закінчилася; 12) чи здатний до продовження статської служби та чи гідний до підвищення чину; якщо ні, то з яких причин; 13) чи був у відпустках, коли, скільки саме часу; чи повертався вчасно або прострочив, то коли саме з'явився і чи була причина прострочення визнана поважною; 14) чи був у відставці з нагородженням чином або без нього, коли та від якого до якого часу; 15) неодружений або одружений на кому, чи має дітей, кого саме, рік, місяць і дата народження дітей, де вони знаходяться та якого віросповідання. Дані формулярного списку дають можливість більше конкретизувати його біографію, що подана в різних джерелах та її доповнити.

Виявлений формулярний список було складено 30 листопада 1854 р. вже після смерті А. Б. Ашика та завірено підписом виконуючого обов'язки Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора, генерал-ад'ютанта М. М. Анненкова [19, 4, 32 зв., 33]. Найбільше інформації вміщує сьома графа, яка дозволяє простежити кар'єрне зростання, нагороди тощо.

Із формулярного списку дізнаємось, що після закінчення «наук» (назва навчального закладу не згадується) 14 травня 1817 р. зайняв посаду канцеляриста в канцелярії Херсонського військового губернатора та завдяки знанню іноземних мов займався різними перекладами та справами транспортної флотилії під начальством графа О. Ф. Ланжерона для перевезення продуктів до Мінгрелу [19, 4 зв.].

У всіх попередніх публікаціях щодо нагород А. Б. Ашика згадано, що він був кавалером орденів: Св. Володимира 4 степеню, Св. Анни 2 степеню, Св. Станіслава 2 степеню [19, 4 зв.], Датського Данеброга та Пруського Червоного орла 3 степеню, але ніде не вказувалося, що він мав відзнаку про бездоганну службу на XV, XX, XXV років та медаль за турецьку війну 1828 й 1829 рр. [19, 5 зв.].

Із формулярного списку можна дізнатися про фінансові винагороди А. Б. Ашика, а також дізнатися інформації про розмір платні, яку він отримував на початку своєї кар'єри як чиновник Міністерства іноземних справ (600 руб. сріблом за рік) [19, 5 зв.].

З 14 травня 1822 р. А. Б. Ашик обійняв посаду колезького ресстратора та був направлений для ведення справ з черкесами та абазинцями [19, 5 зв.], а з 14 вересня обійняв посаду помічника правителя канцелярії [19, 6 зв.]. 31 серпня 1824 р. в нагороду за старанну службу за височайшим повелінням переведений в губернські секретарі, а з 17 вересня 1827 р. в колезькі секретарі й був нагороджений одноразово тисячею карбованців асигнаціями [19, 7 зв.]. У чин титулярного радника був переведений 31 грудня 1830 року [19, 10 зв.].

Поза увагою дослідників залишилася інформація щодо діяльності А. Б. Ашика під час російсько-турецької війни 1828–1829 рр. У формулярному списку мова йде про те, що з початком війни він відправився на Кубань 5 травня 1828 р. і перебував там під час облоги фортеці Анапі та при всіх переговорах з черкеськими князями за Кубанню й в самій фортеці Анапі. Також перебував він при отамані чорноморського війська в трьох експедиціях, організованих супроти бунтівників горян 20 і 28 червня та 4 липня [19, 8 зв.].

Згодом у період від 14 червня до 23 серпня 1829 р. був відправлений у службових справах до головної квартири імператора Миколи I, яка перебувала поблизу турецької фортеці Шумлі в розпорядженні державного віце-канцлера графа К. В. Нессельроде. Внаслідок розпорядження керівника Міністерства закордонних справ з нагоди звільнення від служби очільника торгівлі з черкесами і абазинцями прийняв від нього справи опікування торгівлі 13 січня і завідував ними до 19 липня 1830 р. [19, 9 зв.].

За розпорядженням Державного віце-канцлера А. Б. Ашика було призначено чиновником для особливих доручень при начальнику кавказької області та командувача військами на кавказькій лінії 19 квітня 1830 р. [19, 10 зв.].

4 липня 1832 р. командувач військами кавказької лінії відправив А. Б. Ашика до Керчі, для підпорядкування Керч-Єнікальського градоначальника для зносин із закубанцями. За відмінне ставлення до служби його було нагороджено діамантовим перстнем 29 листопада 1832 р. За розпорядженням Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора та на підставі положення комітету міністрів 28 травня 1833 р. його було призначено директором Керченського музею [19, 12 зв.]. Перед цим він протягом більше чотирьох років перебував у якості помічника І. П. Бларамберга без платні. У цій царині Антон Балтазарович плідною працею у напрямі археології вельми сприяв І. П. Бларамбергу в вирішенні багатьох вчених гіпотез та заповненню існуючих в історії Боспора білих плям, збільшенню колекцій музею різними цікавими пам'ятками. За свою віддану працю він отримав дві формальні подяки від головного Новоросійського начальства [19, 13 зв.].

Під час неврожайного 1834 р. А. Б. Ашик займався забезпеченням продовольства в Новоросійському краї, за що 14 грудня 1834 р. отримав орден св. Володимира 4 ступеня та грошову премію у розмірі 250 червінців [19, 14 зв.].

22 жовтня 1835 р. А. Б. Ашик став членом-кореспондентом Керченського статистичного комітету [19, 13 зв.]. У цей час він пожертвував на користь Керченського музею колекцію стародавніх медалей, зібраних ним протягом десяти років, вартістю у три тисячі карбованців [19, 17 зв.]. У період від 7 червня 1836 р. до 15 листопада 1839 г. А. Б. Ашика було обрано членом і скарбником ради Керченського дівочого інституту [19, 8 зв, 20 зв.].

Із моменту знаходження при Керч-Єнікальському градоначальнику від червня 1832 р. до 1 квітня 1839 р. незалежно від інших обов'язків А. Б. Ашик завідував будівництвом різних економічних будівель на значну суму та закінчив їх із зразковою ретельністю та з найбільшою вигодою для скарбниці держави [19, 19 зв.]. 22 серпня 1840 р. А. Б. Ашик отримав відзнаку за п'ятнадцятирічну бездоганну службу. Після призначення 3 вересня 1842 р. директором Керченської громадської бібліотеки він пожертвував їй власне зібрання книг [19, 20 зв.].

У 1843 р. А. Б. Ашика було відряджено за кордон терміном на один рік для огляду музеїв у Римі та Неаполі зі збереженням окладів, які він отримував, та з видачою коштів на дорожні витрати у сумі триста червінців [19, 21 зв.]. На початку 1844 р. надійшло нове розпорядження щодо продовження А. Б. Ашику терміну перебування за кордоном ще на рік з видачою 150 червінців для зворотного приїзду до Росії. У червні місяці 1845 р. термін перебування було ще продовжено на два місяці [19, 22 зв.]. З-за кордонного відрядження він повернувся до закінчення його терміну – 25 вересня 1845 р., а наступного року 22 серпня 1846 р. – отримав відзнаку за бездоганну двадцятилітню службу. Після повернення з-за кордону його було переведено у чин надвірного радника зі старшинством з 14 грудня 1845 р.

22 серпня 1848 р. він отримав чергову відзнаку за двадцяти п'ятирічну бездоганну службу [19, 23 зв.].

Після подачі клопотання на ім'я государя цесаревича про видачу грошової допомоги для завершення роботи над працею, присвяченою Боспорському царству [2], 18 травня 1848 р. А. Б. Ашик отримав у нагороду від «його високості» 1000 руб. сріблом [19, 23 зв.]. Після виходу цієї праці можемо стверджувати, що на А. Б. Ашика «как из рога изобилия» посипалися нагороди: золота медаль від короля Баварського, діамантовий перстень від Миколи I [19, 24 зв.], 200 крб. сріблом від королеви Нідерландської Анни Павлівни [19, 25 зв.], подяка від «імператорської високості государині цесарівни» [19, 25 зв.], діамантовий перстень від Великої княгині Марії Павлівни, діамантовий перстень від короля Грецького [19, 26 зв.], золота табатарка (табакерка) від імператриці Олександри Федорівни, двічі оголошено подяку від королеви Нідерландської Анни Павлівни [19, 27 зв.], діамантовий перстень від герцога Лейхтенбергського [19, 28 зв.]. Король Датський надав кавалерійський орден Данеброга за піднесений твір про старожитності, відкриті в Криму, а король Пруський за археологічні праці відзначив нагородою кавалера Ордена Червоного Орла 3 ст. [19, 31 зв.].

З виходом у 1851 р. брошурки з малюнкам двох статуеток, знайдених в Керчі [15], А. Б. Ашик отримав подяку від Великого князя Костянтина Миколайовича [19, 28 зв.], діамантовий перстень від Великої княгині Марії Миколаївни. Цього ж року після виходу чергової публікації «Часы досуга» [4] 20 квітня 1851 г. за велінням государині цесарівни йому була оголошена подяка за піднесений екземпляр цього твору [19, 29 зв.]. За повелінням імператриці Олександри Федорівни оголошено йому монарше благовоління за піднесений екземпляр цієї праці [19, 30 зв.].

2 серпня 1852 р. згідно наказу по цивільному відомству А. Б. Ашика було звільнено від посади директора Керченського музею старожитностей на прохання зі складанням повноважень у відомстві Міністерства закордонних справ [19, 31 зв.], а 24 грудня 1852 р. за «височайшим повелінням» його було призначено у розпорядження Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора з виданням одноразової виплати 800 руб. срібла. З 1 травня 1852 р. йому було доручено завідувати Одеською міською публічною бібліотекою. Перебуваючи на службі А. Б. Ашик помер 26 травня 1854 р. [19, 32 зв.].

Із формулярного списку стало також відомо, що А. Б. Ашик був одружений на дочці полковника Бібікова та мав двох синів і п'ятьох доньок: Серафима (народилася 4 червня 1838 р.), Ольга (26 грудня 1840 р.), Володимир (3 липня 1843 р.), Софія (17 липня 1845 р.), Микола (17 листопада 1847 р.), Олександра (22 травня 1849 р.) і Варвара (4 грудня 1852 р.). Наголошено, що із них: син Володимир навчався в Рішельєвському лицейі за рахунок державних коштів, Ольга виховувалася в Одеському інституті шляхетних дівчат також за рахунок державних коштів, інші ж перебували при матері. Цікавим є факт, що сам А. Б. Ашик, як вказувалось у формулярному списку, був католицького віросповідання, а дружина та діти – православного [19, 5, 6, 6 зв.].

Таким чином, завдяки віднайденому формулярному списку стало можливим більш детально відтворити просування кар'єрними сходами А. Б. Ашика, з'ясувати деякі моменти історії його родини та дізнатися про платню чиновників у залежності від їх посади. З'ясувати питання щодо матеріальних заохочень та винагород чиновників у період становлення археології як науки. Завдяки новим фактам біографії А. Б. Ашика відкривається поле для нових історичних досліджень.

Література

1. Ашик (Антон Балтазарович). *Энциклопедический словарь* / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. СПб., 1891. Т. 2.
2. Ашик А. Б. Босфорское царство с его палеографическими и надгробными памятниками, расписными вазами, планами, картами и видами. В 3-х ч. Одесса: Типография Неймана і К°, 1848. Ч. 1. 1848. 117 с. Ч. 2. 1848. 88 с. Ч. 3. 1849. 96 с.
3. Ашик А. Б. Керченские древности. О Пантикапейской катакомбе, украшенной фресками. Одесса, 1845. 12 с.
4. Ашик А. Б. Часы досуга с присовокуплением писем о керченских древностях. Одесса, 1850. 197 с.
5. Ашик Антон Балтазарович. *Большая энциклопедия: Словарь общедоступных сведений по всем отраслям знаний* / под ред. С. Н. Южакова. СПб., 1900. Т. 2.
6. Ашик Антон Балтазарович. *Русский биографический словарь* / под набл. А. А. Половцова. Т. 2. СПб., 1900.
7. Ашик Антон Балтазарович. *Мистецтво України: Біографічний довідник* / упоряд.: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський; за ред. А. В. Кудрицького. К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997. С. 30.
8. Левченко Г. С. Ашик Антон Балтазар. 1802–1854. *Одеські історики. Енциклопедичне видання*. Том 1 (початок ХІХ – середина ХХ ст.). Одеса: Друкарський дім, 2009. С.36–38.
9. Левченко Г. С. Ашик Антон Балтазарович. *Дослідники історії Півдня України: біобібліографічний довідник* / упорядник: Ігор Лиман. К., 2016. Т. 2. з. іл. С. 33–35.
10. Непомнящий А. А. Відомий та маловідомий Антон Ашик. *Україна модерна і сучасна (історія, історіографія та джерелознавство)*. Дніпропетровськ, 2004. С. 68–80.
11. Непомнящий А. А. История и этнография народов Крыма: библиография и архивы (конец ХVІІІ – начало ХХ века). Симферополь, 2001. 816 с.
12. Тункина И. В. Русская наука о классических древностях Юга России (ХVІІІ – середина ХІХ в.). СПб., 2002. 676 с.
13. Усенко П. Г. Ашик Антон Балтазарович. *Енциклопедія історії України: у 10 т.* / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України . К.: Наукова думка, 2003. Т. 1: А – В. С. 156.
14. Яковлев В. Ашик. *Венгеров С. А. Критико-биографический словарь русских писателей и ученых (от начала русской образованности до наших дней)*. Т. 1. СПб., 1889.
15. Ашик А. Б. О древних статуях, найденных в последнее время в Керчи. *Журнал Министерства Внутренних Дел*. 1851. № 10.
16. Грач Н. Л. Пластинчатые браслеты из кургана Куль-Оба. *Вестник древней истории*. 1994. № 1. С. 135–142.
17. Мурзакевич Н. Антон Балтазарович Ашик. *Записки Одесского общества истории и древностей*. 1863. Т. 5. С. 915–916.
18. Непомнящий А. А. Библиография А. Б. Ашика в контексте изучения Крыма в ХІХ веке. *Боспорские исследования*. Вып. 2. 2002. С. 333–345.
19. ДАОО (Державний архів Одеської області). Ф. 46. Одеський інститут Імператора Миколи І. Оп. 2. Спр. 46. Ашик Варвара Антонівна. Арк. 4–33.

References:

1. Ashik (Anton Baltazarovich). *Entsiklopedicheskiy slovar* / F. A. Brokgauz, I. A. Efron. SPb., 1891. T. 2.
2. Ashik A. B. Bosforsкое tsarstvo s ego paleograficheskimi i nadgrobnyimi pamyatnikami, raspisnyimi vazami, planami, kartami i vidami. V 3-h ch. Odessa: Tipografiya Neymana I K°, 1848. Ch. 1. 1848. 117 s. Ch. 2. 1848. 88 s. Ch. 3. 1849. 96 s.

3. Ashik A. B. Kerchenskie drevnosti. O Pantikapeyskoy katakombe, ukrashennoy freskami. Odessa, 1845. 12 s.
4. Ashik A. B. Chasyi dosuga s prisovokupleniem pisem o kerchenskih drevnostyakh. Odessa, 1850. 197 s.
5. Ashik Anton Baltazarovich. *Bolshaya entsiklopediya: Slovar obschedostupnyih svedeniy po vsem otraslyam znaniy* / pod red. S. N. Yuzhakova. SPb., 1900. T. 2.
6. Ashik Anton Baltazarovich. *Russkiy biograficheskiy slovar* / pod nabl. A. A. Polovtsova. T. 2. SPb., 1900.
7. Ashik Anton Baltazarovich. *Mistetstvo Ukrayini: Biografichniy dovidnik* / uporyad.: A. V. Kudritskiy, M. G. Labinskiy; za red. A. V. Kudritskogo. K. : «Ukrayinska entsiklopediya» im. M. P. Bazhana, 1997. S. 30.
8. Levchenko G. S. Ashik Anton Baltazar. 1802–1854. *Odeski Istoriki. Entsiklopedichne vidannya*. Tom 1 (pochatok XIX – seredina XX st.). Odesa: Drukarskiy dim, 2009. S.36–38.
9. Levchenko G. S. Ashik Anton Baltazarovich. *Doslidniki Istoriyi Pivdnya Ukrayini: biobibliografichniy dovidnik* / uporyadnik: Igor Liman. K., 2016. T. 2. z. II. S. 33–35.
10. Nepomnyaschiy A. A. Vidomiy ta malovidomiy Anton Ashik. *Ukrayina moderna i suchasna (Istoriya, Istoriografiya ta dzhereloznavstvo)*. Dnipropetrovsk, 2004. S. 68–80.
11. Nepomnyaschiy A. A. Istoriya i etnografiya narodov Kryima: bibliografiya i arhivyi (konets XVIII – nachalo XX veka). Simferopol, 2001. 816 s.
12. Tunkina I. V. Russkaya nauka o klassicheskikh drevnostyakh Yuga Rossii (XVIII – seredina XIX v.). SPb., 2002. 676 s.
13. Usenko P. G. Ashik Anton Baltazarovich. *Entsiklopediya istoriyi Ukrayini: u 10 t.* / redkol.: V. A. Smoliy (golova) ta in.; Institut Istoriyi Ukrayini NAN Ukrayini . K. : Naukova dumka, 2003. T. 1 : A – V. S. 156.
14. Yakovlev V. Ashik. *Vengerov S. A. Kritiko-biograficheskiy slovar russkih pisateley i uchenyih (ot nachala russkoy obrazovannosti do nashih dney)*. T. 1. SPb., 1889.
15. Ashik A. B. O drevnih statuyah, naydenyih v poslednee vremya v Kerchi. *Zhurnal Ministerstva Vnutrennih Del*. 1851. № 10.
16. Grach N. L. Platinchatyie brasletyi iz kurgana Kul-Oba. *Vestnik drevney istorii*. № 1. 1994. S. 135–142.
17. Murzakevich N. Anton Baltazarovich Ashik. *Zapiski Odesskogo obschestva istorii i drevnostey*. 1863. T. 5. S. 915–916.
18. Nepomnyaschiy A. A. Biobibliografiya A. B. Ashika v kontekste izucheniya Kryima v XIX veke. *Bosporskie issledovaniya*. Vyip. 2. 2002. S. 333–345.
19. DAOO (Derzhavniy arhiv Odeskoyi oblasti). F. 46. Odeskiy Institut Imperatora Mikoli I. Op. 2. Spr. 46. Ashik Varvara Antonivna. Ark. 4–33.